

Ivan Čolović: »Na putu u srpski svet«, Biblioteka XX vek, Beograd, 2023.

FATALNA PRIVLAČNOST NACIONALIZMA

Jedan od danas najznačajnijih intelektualaca s prostora bivše Jugoslavije, autor brojnih djela (uglavnom s područja političke antropologije), dr. Ivan Čolović (rođen 1938.), čovjek enciklopedijskog znanja i oštrog kritičarskog pera, čije su znanstvene studije i eseji prevedeni na engleski, njemački, francuski, talijanski, grčki i poljski jezik, osnivač i urednik kulturne Biblioteka XX vek (broji preko 250 respektabilnih naslova iz gotovo svih disciplina društvenih i humanističkih znanosti), nedavno je objavio svoju novu knjigu »Na putu u srpski svet« (Biblioteka XX vek, Beograd, 2023.), a zapravo se radi o petom tomu »Ogleda o političkoj antropologiji«, koje je (za) počeo pisati još 1997. godine, kada je objavio

»Politiku simbola«. Nakon toga uslijedili su: »Balkan, teror kulture« (2008.), »Rastanak s identitetom« (2014.) i »Virus u tekstu« (2020.).

Ivan Čolović (diplomirao je komparativnu književnost, magistrirao i doktorirao (1983. iz područja etnologije) na Filozofskom fakultetu u Beogradu, a do raspada Jugoslavije i ratova 90-ih godina minulog stoljeća radio je kao urednik u tada vodećim izdavačkim kućama, kao što su to bili beogradska Prosveta i BIGZ, da bi u razdoblju 1984. - 1988. bio lektor srpskog jezika u Rennesu, u Francuskoj, na Universite de Haute Bretagne, a istodobno je u Parizu (zajedno s Nikolom Milenkovićem) osnovao tromjesečnik (tiskan na francuskom) za jugoslavenske književnosti (Migrations Litteraires; Revue Trimestrielle des Lettres Yougoslavie). Tijekom ratnih godina, 1992. Ivan Čolović se našao u malobrojnoj, antiratnoj grupi hrabrih i moralnih ljudi koja je u Beogradu osnovala Udruženje nezavisnih intelektualaca, kasnije poznato kao Beogradski krug i do 1994. bio je njegov kopredsjednik, zajedno s filozofom prof. dr. Miladinom Životićem i poznatim književnikom Filipom Davidom.

Intelektualac od formata

Za svoj doprinos znanosti, izdavaštvu, dosljednim antiratnim stavovima i borbi protiv pošasti šovinizma i nacionalističke bludi, te civilnoj angažiranosti na promociji demokratskih društvenih vrijednosti, dr. Čolović je u Francuskoj odlikovan ordenom viteza Legije časti (2001.), godinu dana ranije dobio je uglednu Herderovu nagradu, da bi 2010. bio promoviran u počasnog doktora (honoris causa) Varšavskog sveučilišta, a osam godina polije postao je član Poljske akademije znanosti i umjetnosti. Od niza studija i već spomenutih knjiga (brojne tekstove i intervjue objavljene u raznim publikacijama i portalima ni ne brojim) valja istaknuti: »Divlja književnost, etnolingvistička proučavanja paraliterature« (1985.), »Erotizam i književnost, Markiz de Sad i francuska erotska književnost« (1990.), »Bordel ratnika« (1993.), »Za njima smo išli pevajući: junaci devedesetih« (2011.), »Smrt na Kosovu polju« (2016. za koju je dobio Nagradu »Mirko Kovač«) i »Slike i prilike« (2018.). Sama ova kratka biobibliografija zorno svjedoči o izuzetnoj ličnosti i čovjeku impresivnog djela, vječno radoznom istraživaču neiscrpnog stvaralačkog erosa, njegovoj duhovnoj i životnoj vitalnosti, osobi koja se svojim beskompromisnim stavovima nametnula kao moralna i duhovna vertikala »druge i drukčije, antiratne Srbije« i to upravo u najtežim vremenima, onda kada je to trebalo i kada je malo tko imao hrabrosti to javno (iz)reći i dosljedno zastupati.

Njegova otvorena kritika »nacionalističkog ludila«, prije svega onog u Srbiji, ali i u ostalim republikama

bivše države, kada se i za puno benignije stvari (o)lako gubila glava, nešto je najsvjetlije što se u Miloševićevoj Srbiji tih dramatičnih, (po)ratnih godina događalo i evo na tom putu dr. Čolović još uvijek uporno ustrajava, ali ne zaboravim: samo se gospoda, »aristokrati duha« bore i za unaprijed izgubljene stvari, uvjereni da im to nalaže moralni imperativ i da im je dužnost upozoriti sredinu u kojoj i s kojom žive na posljedice koje će zarad toga morati snositi i kao pojedinci, ali i kao narod, kolektiv koji se dao zavesti lažnim prorocima i ratnohušakačkim demagogima i populistima. Istoga ne čudi da dr. Čolović nosi stigmom »izdajnika roda svojeg«, to ni nama u antiratnim i ljudskopravaškim krugovima u Hrvatskoj nije nepoznato; dapače, ali to i potvrđuje njegove teze kako nacionalizam nije samo posljednje utočište hulja, prostaka i bijednika, već i krvavi zloduh koji je spreman i sposoban (po)činiti najstrašnije zločine, a sve u ime navodne ugroženosti vlastite nacije i njzine »pravedne borbe za opstanak«.

Usprkos svemu, dr. Čolović i dalje piše, ma koliko se to nekome činilo zaludnim i svaki njegov tekst je poziv svima nama da se pogledamo u ogledalo, trgnemo iz letargije, (samo)kritički preispitamo naše lažne mitove, ideološke obmane, gluposti, banalne i primitivne stereotipe (i)li barem pokušamo domisliti stvarnost, dakako onu koja jest, a ne onu (za)danu vladajućim političkim elitama. Ali, da ništa od svega pobrojanog nije napravio, već samo da je osnovao i tako instruktivno i znalačku vodio svoju veliku (Biblioteku XX vek), a formatom malih knjiga, dr. Čolović je zaslužio da mu se s poštovanjem naklonimo, jer je generacijama mladih ljudi, ali i svima nama zainteresiranim za dominantne teme i ideje naše epohe, otvorio jednu cijelu riznicu znanja, kojom je u nas oblikovao ekskluzivni intelektualni klub radoznalih ljudi, koji nikada nije, niti će biti nekakva politička većina, nikada neće upravljati društvom i državom, ali uvijek će biti i o(p)stati kao savijest i moralni korektiv zajednice da se, kada krene krivim putem (pod)sjeti na sve moguće tragične implikacije pogrešnog odabira. A ako tome dodamo šarmantnu (samo)ironiju s kojom piše svoja djela i pristojnost i prirodnu ugladenost u ophođenju sa sugovornicima, čak i onda kada se s njima ni u čemu ne slaže, te komunikaciji sa svijetom, onda imamo sliku dr. Ivana Čolovića, intelektualca od formata i europskih, građanskih manira kojih, nažalost, u nas gotovo pa više i nema.

Sukus nacionalističke politike

U knjizi »Na putu u srpski svet« sakupljeni su tekstovi koje je dr. Čolović objavljivao (uglavnom na portalu Peščanik) tijekom posljednje tri

godine (2020. - 2023.) i u kojima je na primjerima »nacionalističke ideologije« u Srbiji, ali i širem ex-jugoslavenskom, pa i europskom kontekstu analizirao kako i na koji način se politika u prikrivenom obliku javlja i manifestira u kulturi, znanosti i(li) religiji. Pozornost je prema vlastitim riječima usmjerio na »diskretne, skoro neprimetne komponente nacionalističkog diskursa, koje se često kriju u naizgled neupitnim i apolitičnim mislima i delima kulturne i crkvene elite«. I sukladno tome piše: »Trudim se da se ne zadržavam više nego što je neophodno na onome što rade i pričaju glavni likovi političkog pozorišta koji su stalno na stejdžu, nego da se pozabavim nosiocima sporednih uloga, čiji se doprinos opstanku ovog pozorišta uglavnom potcenjuje. Zato ovde čitaoca upoznajem sa profesorkom (Sanjom Simić de Graf u osnovnoj školi »Vuk Karadžić« u Loznici), koja povezuje nastavu engleskog jezika i veronauke, sa funkcionerkom jedne male stranke koja nacionalno nepodobne udžbenike baca u đubre, sa lekarom, nekadašnjim saradnikom mafije (dr. Boris Stajkovic), koji danas pravi spomenike srpskih srednjovekovnih vladara (knezu Lazaru u Kruševcu), sa mafijašem koji glumi profesora u jednoj osnovnoj školi, sa ratnim zločincem koji to isto radi u drugoj školi«, a tekstom o profesoru Draganu Simeunoviću (Fakultet političkih nauka u Beogradu), autor je pokazao kako se u nas često i popularno rabljenom »resavskom metodom« od jedne stare, može reciklirati nekoliko »novih« knjiga, među inim i »Istorija srpske političke misli« za koju je »uvaženi profesor« 2019. dobio Nagradu grada Beograda, a potom (2022.) i Svetosavsku nagradu, da bi na koncu dobio i Zlatnu medalju za razvoj nauke od Akademije nauka i umetnosti Republike Srpske.

Po dr. Čoloviću, u Srbiji, ali i u Hrvatskoj, BiH, Crnoj Gori i Sjevernoj Makedoniji, posebice od 90-ih godina minulog stoljeća, nacija se doživljava kao jedno, neupitno tijelo, jedinstveno biće, a to su upravo i temeljni razlozi zašto novostvorene

Uknjizi »Na putu u srpski svet« sakupljeni su tekstovi koje je dr. Čolović objavljivao (uglavnom na portalu Peščanik) tijekom posljednje tri godine (2020. - 2023.)

države, u većoj ili manjoj mjeri imaju totalitarni karakter, ili barem prema njemu inkliniraju. Srbija, piše Čolović, ima dugu tradiciju centralizma, unitarizma i nacionalizma, tako da se Slobodan Milošević, Vojislav Šešelj, ali i Vuk Drašković ili Aleksandar Vučić (kao i ostali vodeći protagonisti nacionalističke političke scene) nisu pojavili slučajno, već vuku duboke korijene iz povijesti srpske političke (ne)kulture. U tzv. Prvoj Jugoslaviji, za vladavine Karadorđevića, Srbija je odbijala bilo kakvu pomisao na ideju da bi država nastala 1918. ujedinjenjem južnoslavenskih naroda mogla biti pluralna; a i u drugoj, Titovoj, socijalističkoj Jugoslaviji, Srbija se teško (pod)nosila s federativnim uređenjem. Eseji i članci dr. Čolovića bude pozornost odabirom tema, jasnom i preciznom analitikom, snažnim kritičkim opservacijama, utemeljenim stavovima, a u tekstu »Na putu u srpski svet«, prema kojem je naslovljena i cijela knjiga, autor je lucidno, često crnomornom, u pojedinim segmentima čak maestralno elaborirao sukus nacionalističke politike, koja danas, kao i jučer, muči Srbiju.

Nacionalizam Aleksandra Vučića

Termin »srpski svet«, u tamošnji politički jezik uveli su povjesničar Aleksandar Raković i Dragoslav Bokan, književnik i redatelj, ali daleko poznatiji kao osnivač (1992.) paravojnih postrojbi »Beli orlovi«, koje su počinile stravične ratne zločine (etničko čišćenje, ubojstva, mučenje, silovanje, pljačka) u Hrvatskoj (Voćin) i danas istaknuti promicatelj ultranacionalističke, velikosrpske ideologije i politike. Poslije pada režima Slobodana Miloševića, građanska se Srbija ponadala da će nakon godina rata, beznađa, sankcija, svekolikog materijalnog i moralnog sunovrata, krenuti putem demokratske obnove i ekonomskog oporavka, ali te su se nade (u)brzo izjalovile. Nakon kratkog perioda postmiloševićevske tranzicije, u kojem prodemokratske snage nisu pokazale političku zrelost, sposobnost, a ni volju da obračunaju s »demonima prošlosti« i uz niz podmetanja združenog mafijaško-nacionalističkog podzemlja, vlast se iznova našla u šapama Miloševićevih duhovnih srodnika. Bivši Šešeljev, radikalni ratnohušakački šegrt, a kasnije Miloševićev ministar informiranja i danas neupitni lider Srbije, Aleksandar Vučić (koji je u mnogo čemu nadmašio svog nekadašnjeg idola dr. Vojislava Šešlja), sa svojim naprednjacima (Srpska napredna stranka), u biti preodjevenim radikalima, vodi istu nacionalističku politiku.

Iako formalno ne odustaje od euroatlantskih integracija, Vučić u biti vodi antieuropsku i antizapadnu politiku i zaštitnike, uzore i mentore traži (i pronalazi) u Putinovoj Rusiji i Kini i sukladno njihovom iskustvu tvrdi kako Srbi moraju, poput Rusa i Kineza, imati svoj poseban »srpski svet«. Da nije mučno i tragično, bilo bi komično, ili bi mogli cinično dodati: vidjela žaba da konje potkivaju, pa i ona digla nogu. Ali, kako piše dr. Čolović: »Poziv Srbima da se okupe u svom svetu ustvari (je) poziv da se potrude da teritorije u susjedstvu na kojima su Srbi u većini pripoje matičnoj državi.«

Tako »srpski svet« shvaća (i) Aleksandar Vulin, također bivši Miloševićev kadar, portparol JUL-a/Jugoslovenske udružene levice, stranke

koju je osnovala Miloševićeva žena, Mirjana Marković, a do nedavno jedan od najbližih suradnika aktualnog predsjednika Srbije, A. Vučića, koji je morao podnijeti ostavku, nakon što se našao na listi sankcija SAD-a zbog optužbi za korupciju i umješanost u trgovinu drogom. Kao šef BIA Srbija (Bezbednosno-informativne agencije), te ranije ministar unutrašnjih poslova (prije toga i vojske), Vulin je uporno i stalno ponavljao: »Za mene je srpski svet jedinstvena srpska država, ujedinjena, ali mirnim putem, bez ijednog ispaljenog metka.« I odmah pojasnio zašto »srpskog sveta« ne može biti bez svesrpske države: »Jer narod koji ima iskustvo jasenovačkog genocida, narod koji ima iskustvo Oluje i narod koji ima iskustvo Martovskog pogroma (2004. na Kosovu) nema pravo da svoju sudbinu preda drugima u ruke...nema pravo da odustane od objedinjavanja i ujedinjavanja, nema pravo da odustane od srpskog sveta.«

»Lukavstvo« velikosrpskog uma

U drugom slučaju, napominje dr. Čolović, »srpski svet« se navodi kao novo ime za ono što inače srpski nacionalisti zovu srpski kulturni i duhovni prostor, tj. »kao kulturno i versko jedinstvo srpskog naroda«. Upravo na taj način »srpski svet« razumije prof. dr. Darko Tanasković (umirovljeni diplomat i sveučilišni profesor, ali neprestano prisutan u medijima zasipa javnost svojim umotvorinama) i tvrdi, kako ga citira autor knjige: »Srpski svet kao sveukupnost jezičkog, kulturnog, tradicijskog i mentalnog, a ne prevashodno teritorijalnog prostora, u kom Srbi žive i koji živi u njima, ne bi trebalo nikoga da zabrinjava... Nažalost, politika, odnosno ono što se danas upražnjava i doživljava kao politika, uspela je da i ovo, prvenstveno kulturno-identitetsko i narodnosno određene srpske pripadnosti prepokrije i optereti svojom otrovnom semantikom«. Ali, krivnju i krivca dr. Tanasković ne vidi u srpskim političkim elitama, već u političaru u okolnim, Srbiji susjednim zemljama, u kojima žive Srbi i oni su odgovorni za to što je »srpski svet« kulture »prepokriven politikom«. Po Tanaskoviću, Srbi nikako ne trebaju prihvatiti mamac, koji im je svojedobno bio »bačen« u Hrvatskoj, u Tuđmanovo doba, kada im je bilo ponuđeno da sudjeluju u političkom životu Hrvatske kao građani, a ne kao narod, odnosno da srpska zajednica u RH na taj način nade svoje mjesto u »hrvatskom političkom narodu«.

To je (bila) klopka, upozorava dr. Tanasković, koju Srbi nikako ne smiju prihvatiti i zadovoljno primjećuje (i pozdravlja) »buđenje i ojačavanje identitetske paradigme duhovno-kulturnih sastavnica srpskog sveta«. Po njegovom mišljenju, veliki doprinos da su stvari u tom pogledu krenule na bolje dao je patrijarh Porfirije (Perić), donedavni mitropolit zagrebačko-ljubljanski, ohrabrujući Srbe da se ne boje biti ono što jesu, a što je ustvari malo doradena i prepravljena inauguralna (o)poruka pape Ivana Pavla II. iz 1978. godine; to je, ističe Tanasković, najtočnija definicija »srpskog sveta«: »Srbi bi samo da budu Srbi. Ništa više, ali ni ništa manje od toga«. Ali, dr. Čolović koji godima piše o procesima oživljavanja

nacionalističke mitologije, jasno uočava o čemu se tu zapravo radi i opominje na »lukavstvo« velikosrpskog uma koje je prethodilo ratovima 90-ih godina prošlog stoljeća u nas, a evo intenzivno živi sve do danas i u tom je duhu zapisao: »Pozivi da budemo ono što smo ne prestaju da odjekuju već više od trideset godina. To ponižavajuće i skandalozno svodenje čoveka, kulture i društva na jednu, tobože najvažniju dimenziju, na takozvani nacionalni identitet i danas je glavno sredstvo koje vladajuća elita u Srbiji - i ne samo u Srbiji - koristi da bi sačuvala svoj privilegovani položaj. U Srbiji se povremeno čuju hrabri glasovi koji ukazuju na opasnu bliskost aktualne vlasti i mafije, ali skoro da nikome ne smeta takođe opasna, ako ne i opasnija, bliskost vlasti i kulturne elite, koja najprestižniji i najunosniji posao nalazi u servisiranju nacionalnog identiteta kao reifikovane apstrakcije, kao političkog mita koji služi nedemokratskoj i autokratskoj vlasti za efikasno blokiranje svakog pokušaja osporavanja. Ovaj se mit nudi pod imenom Srpstvo, Srpski zavet, srpska duhovnost ili srpski kulturni prostor, a odnedavno, sve češće pod imenom srpski svet... Sanjati i hteti poseban svet za srpsku naciju ustvari znači sanjati i hteti definitivan raskid sa svetom... Nije bilo dovoljno razbiti svet Jugoslavije i uzeti svoj dio, mora se ići dalje - traže inženjeri posebnog srpskog sveta - treba razbiti i samu ideju jednog sveta za sve ljude.«

Obnova (puzajućeg) fašizma?

Dobro i pozorno bi valjalo pročitati ove retke i nama u Hrvatskoj, jer ako zamijenite atribuciju Srba i srpstva, s hrvatstvom i Hrvatima uočavaju se i više nego velike sličnosti. Dakako, dr. Čolović je naveo ove primjere, a mogao je i brojne druge, sličnog »štofa«, samo kako bi ilustrirao (s)misao oživljavanja novodobne srpske nacionalističke mitologije koja je prethodila ratovima 90-ih godina, a dominira i aktualnom političkom scenom i diskursom i pritom dodaje: »Danas se sve češće postavlja pitanje da li su na vidiku novi ratovi na Balkanu; ojačala je militantna ekstremna desnica, pojavljuju se stranke, pokreti, grupe koje ne prihvataju program pomirenja zasnovan na distanciranju od zločina počinjenih u ratovima 90-ih i čak osuđene ratne zločince slave kao nacionalne heroje, o čemu svedoči i najnoviji primer, mural u Beogradu sa likom Ratka Mladića.« To da se slave ratni zločinci kao heroji nije samo beogradska iznimka, toga ima pregršt i u Hrvatskoj, pa i BiH-u, ali mora se priznati, taj i takav trend najprisutniji je upravo u Srbiji o čemu svjedoče brojni primjeri: Vojislav Šešelj se iznova, u finišu skorih parlamentarnih izbora, na poziv svog bivšeg posilnog potčeka, a danas neupitnog Vođe »srpskog naciona«, Aleksandra Vučića, aktivirao na političkoj sceni, kako bi mu pomogao da osigura pobjedu i sačuva vlast, koja mu se usprkos sveprisutnoj represiji sve više »drma«. A, notorni A. Vulin je ne tako davno rekao kako mu je daleko više stalo do generala Mladića, no Nataše Kandić, dugogodišnje civilne, mirovne aktivistice i glave Fonda za humanitarno pravo, organizacije koja uživa veliki ugled u regiji, ali i daleko šire, zarad svoje dugogodišnje hrabre borbe na istraživanju i dokumentiranju ratnih zločina, svih strana koje su sudjelovale u ratovima 90-ih (nedavno je u angloameričkim medijima svrstana među 100 najutjecajnijih žena u svijetu), a to je naravno, pozornog promatrača srpske politike, kao što je dr. Čolović potaklo da postavi logično pitanje: imamo li na djelu posla s obnovom (puzajućeg) fašizma?

Istodobno, istaknuti povjesničar, »domoljubne orijentacije«, dr. Čedomir Antić, objavio je nedavno tekst u beogradskoj Politici u kojem

domaćoj javnosti nagovještava kako je neizbježan novi rat Albanaca i Srba zbog Kosova i kako se Beograd za taj rat mora ozbiljno pripremati. Nadovezujući se i na ovdje spomenute teze, dr. Čolović pokušava pojasniti o čemu se zapravo radi: »Najpre, nema sumnje da se i u propagandi ratova devedesetih, kao i današnjem slavljenju počinitelja zločina u tim ratovima kao heroja, može naći fašistička matrica, pa i sličnosti i podudarnosti s istorijskim fašizmom. Ukazivanje na tu matricu je zaista važno, ali nije dovoljno. Jer, da bi devedesetih godina XX. veka kod nas bili počinjeni najgori zločini, etnička čišćenja, zločin genocida, nisu bili potrebni rasistički zakoni i fašistička država... Za obje pojave, za činjenje i slavljenje zločina bilo je i ostalo potrebno, nešto drugo, što nema tako strašno ime kao fašizam/nacizam, jer se označava terminom neopterećenim asocijacijom na zločine - etnički nacionalizam... Nije se ovde, u nas ratovalo (90-ih) u ime rase, mada je bilo i toga, ratovalo se u ime kulture i identiteta. Polazilo se od toga da je za opstanak nacionalnih kultura i identiteta neophodno da se izvrši radikalno etničko razgraničenje, da svaki narod ima svoj ekskluzivni prostor, državu koja je samo njegova, svet koji je samo njegov, utemeljen na njegovim rasnim osobinama, na njegovom rasnom karakteru, odnosno - kako se to danas kaže - na njegovom kulturnom i nacionalnom identitetu.«

Opasnost od novih ratova

Problem je, napominje dr. Čolović, u tome što se opasnost od novih ratova i zločina (ca) često krije tamo gdje naizgled nikakve opasnosti nema. Po njegovom mišljenju, etnički je nacionalizam stariji od nacizma i fašizma i predstavlja političku tradiciju na koju su se oslanjali tvorc totalitarnih pokreta i iz njih nastali država. Čolović piše: »Ima u fašizmu i nacizmu stvari koje se ne mogu izvesti iz nacionalizma, ali ima i mnogo toga što su oni preuzeli od nacionalizma i adaptirali ih za svoje potrebe.« Ideologija etničkog nacionalizma u balkanskim uvjetima nepodnošljivom se lakom transponirala/transformirala u nacifašizam, ali se i bez toga 90-ih godina prošlog stoljeća materijalizirala u projekt lidera/ratnih vođa onih pokreta koji su ih potaknuli na najgoru zločine. Zapravo, još i više: da zločince uvjere da upravo čineći zločine (p)ostaju ratni heroji. Danas u svim postjugoslavenskim sredinama (izuzev vjerojatno Slovenije) na djelu je opravdan strah od restauracije fašizma, jer kako vidimo ono što je u toj opasnoj ideologiji svojstveno i što je dominiralo u ratovima 90-ih ničim nije dovedeno u pitanje. Dapače; danas je prisutnije nego jučer.

Ali, kada govorimo o (anti)fašizmu, upozorava dr. Čolović, taj pojam možemo prihvatiti kao »izraz opravdane moralne indignacije«, ali ne i kao precizno imenovanje ideologije kojom su rat i ratni zločin (ci) mogu (o)pravdati. Stoga je, smatra autor, bitno pitanje: kako tu ideologiju nazvati? Pozivajući se na Enza Traversa (»Novo lice fašizma«, knjiga koju sam već ranije prikazao u Mediteranu), jednog od najznačajnijih analitičara fašizma (u svim varijantama: neo, post i anti), dr. Čolović drži da smo u ratovima u Jugoslaviji devedesetih, kao i u doba ideoloških priprema tih ratova, nesumnjivo imali na djelu neofašizam, »bar kada je reč o srpskoj i hrvatskoj strani rata, dok smo danas suočeni s procesima transformacije neofašizma u postfašizam.« Po dr. Čoloviću, »za postfašističke stranke i režime karakteristično je da su odustali od fašističke retorike i mitologije, čije su figure vođa, krv, zemlja i mrtvi i razvili retoriku i mitologiju čija je osnovna figura nacionalni identitet, metafizička supstanca nacije koja se navodno materijalizuje u nacionalnoj kulturi, najradije u jeziku,

književnosti, folkloru i nacionalnoj crkvi.« Pojmom nacionalni identitet zapravo se stavlja do znanja da za njih demokracija nema vrijednost po sebi, već je to birokratski sustav koji više smeta no što pomaže očuvanju i razvoju nacije i njezinog identiteta, jedine vrijednosti do koje drže i koju priznaju.

U tom smislu piše dr. Čolović: »U Srbiji mit o svetinji identiteta, posebno kada je povezan sa takozvanim kosovskim zavetom, služi tome da se učvrsti antidemokratski, autoritarni sistem vlasti, on je sredstvo mentalnog drila i porobljavanja. Zato i ovaj moj upozoravajući prilog o mogućem povratku fašizma završavam pozivom da se obrati pažnja na to da nam se fašizam često vraća kao identitarizam, odnosno da je nacionalni identitet postao lozinka onih koje Traverso zove postfašistima.« Na sličan način, podsjeća nas autor, o pitanju nacionalnog identiteta u Hrvatskoj pisala je Katarina Lukečić kada je ustvrdila da je »identitet postao sveta hrvatska riječ, gotovo najvažnija nacionalna imaginarna relikvija postavljena na oltar domovine« i služi za »legitimiranje pripadnika nacije, za njihovo uključivanje ili isključivanje iz vjerničkog stada, za njihovo mobiliziranje.«

Vrsni i umni eseji

U svemu o čemu je pisao dr. Čolović (pre)važnu ulogu ima tzv. (naci)onalna inteligencija, s tim da se njezini najvideniji predstavnici, koji nužno ne moraju simpatizirati vladajuću elitu, posebice okomili na one intelektualce »koji šute«. Kao primjer samozvanog, agilnog, ostrascenog »čuvara nacionalnog identiteta«, dr. Čolović navodi dr. Milu Lompara (profesor na beogradskom Filološkom fakultetu), koji smatra da je liberalizam »redizajnirana ideologija snažnih komunističkih recidiva«, a kako bi se u Srbiji provela efikasna borba protiv ove ideologije, on je došao na »originalnu« misao: pozvati u pomoć Rusiju i rusku inteligenciju, naravno proputinovske provenijencije, jer će se time, drži autor ove (malo)umne ideje, osnažiti vjekovno prijateljstvo Rusija i Srba, a istodobno bi bačuška Putinu trebalo biti u interesu da »pomogne« srpskoj kulturi da se oslobodi pogubnih zapadnjačkih utjecaja, veže je uz Moskvu, jer u pitanju je i opstanak pravoslavlja (vidi rat u Ukrajini) i samo ako je zajedno, pravoslavni svijet se može oduprijeti raskolničkom Zapadu.

Sjajna knjiga dr. Čolovića sadrži još niz vrsnih i umnih eseja (posebice upozoravam na tekst »Ustali protiv Miloševića jer ga nisu razumeli«, ali mnogima će nesumnjivo biti interesantni i prilogi o tome »Kako je Novak Đoković postao Srbenda« itd. Osobno su mi važni tekstovi u kojima je dr. Čolović obračuna(va) o s klerikalnim pravoslavljem i sa SPC-om (Srpska pravoslavna crkva) kao bastionom srpskog nacionalizma (utemeljenog na kosovskoj mitologiji) gdje je na suptilan način p(r)okazao kako su vodeći teolozi, poput Justina Popovića, Nikolaja Velimirovića, Amfilohija Radovića i Atanasija Jevtića ili kako to danas još uvijek čine Irinej Bulović, vladika bački i Porfirije Perić, aktualni patrijarh, djelovali na formiranje nacionalnog identiteta, odbacujući ideje ekumenizma kao komplot Vaseljenske patrijaršije u dosluhu s rimskim Papom. I kako bi rekao Branko Miljković, »svojom odsustvom mirišu«, jer i kada ih nema u prvim redovima oni su na »vječnaju pamjat tu«.

Ivana Čolovića nema u srbijanskim mainstream medijima, malo ga se spominje, a i kada se to čini, onda u pravilu pogrdno, na što je vjerojatno već i oguglao, ali bez obzira na sve, on i njegove knjige spadaju među ono najbolje i najvrednije čime se danas istinska srpska, građanska kultura legitimira (la) u europskom kontekstu.

Jaroslav PECNIK

KNJIGE

Moderna vremena

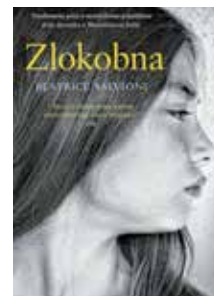
www.mvinfo.hr

BOŽO KOVAČEVIĆ: »IZVANREDNO STANJE«, KRUZAK

Izvanredno stanje o kojem se govori u ovoj knjizi ne odnosi se ni na jednu državu posebno, premda je iz dana u dan sve više država u kojima je stanje izvanredno loše. Već neko vrijeme traje urušavanje međunarodnog poretka, pa svjedočimo izvanredno lošem stanju međunarodnih odnosa. »Izvanredno stanje« Bože Kovačevića bavi se aktualnim aspektima izvanrednih stanja u svijetu. Ispituje moguće posljedice pandemije COVID-19 uspoređujući ih s posljedicama kuge za Bizant u 6. stoljeću i posljedicama kuge u 14. stoljeću za propast feudalizma i nastanak kapitalizma u Europi. Jedna od tema je i aktualna kriza kapitalizma koju Trilateralna komisija nastoji prevladati zauzimanjem za socijaldemokratski model upravljanja ekonomijom nasuprot dosadašnjem neoliberalnom. Dio repertoara aktualnih kriza je i stanje u Ukrajini izazvano ruskom invazijom na tu zemlju. Kako se dio opravdanja za tu agresiju svodi na evociranje panslavističkih koncepcija, prikazane su zamisli i zablude prvog zagovornika panslavističkih koncepcija Jurja Križanića. Na kraju knjige nalazi se kratak osvrt na prilike u Izraelu u povodu 75. godišnjice osnutka te države.

BEATRICE SALVIONI: »ZLOKOBNA«, SONATINA

Mlada talijanska spisateljica svojim je debitantskim romanom »Zlokobna« (preveo Dean Trdak) osvojila svjetsku književnu scenu, a izdavačka prava otkupljena su u više od trideset zemalja. Italija u godini 1935., svaki dan Francesca s mosta promatra djevojčicu Maddalenu, koja se zadignute suknje i bosonoga igra uz rijeku s dvojicom dječaka. Dijete je to iz skromne radničke obitelji, koju sumještani zovu Zlokobna govoreći da je ukleta i da donosi nesreću, no nešto prkosno i buntovno u toj djevojčici te duh nesputane slobode Francesci su, koja potječe iz buržoaske obitelji, silno privlačni, a jedan spontani nestašluk bit će dovoljan da se između njih rodi neočekivano prijateljstvo. U mladenačko doba Francesca uči koliko je važno glasno izražavati svoje misli i osjećaje. Ipak, u društvu u kojem vlada zakon jačega, a licemjerje izbiha iz svih pora društvenih struktura, hrabrost dviju djevojčica često je na kušnji. Hoće li njihovo prijateljstvo preživjeti čak i kada je potrebno ustati protiv moćnika i zlorabe moći unatoč neodbranjanju cijele zajednice? Vjerno prizivajući slike Mussolinijeve Italije, Beatrice Salvioni živopisno ispituje priču nesvakidašnjih junakinja, ali i secira talijansko društvo i položaj žena tridesetih godina prošlog stoljeća.

LJUBICA UVODIĆ-VRANIĆ: »AVANTURA U MEDIJIMA«, BELETRA

Teme iz popularne psihologije prisutne su u našem javnome prostoru velikim dijelom zahvaljujući upravo Ljubici Uvodić-Vranić, koja je više od tisuću puta nastupila na Hrvatskoj televiziji, a od 2012. stalni je suradnik u emisiji »Avantura promjene« na Hrvatskom radiju. Ona je jedna od naših psihologinja koja je među prvima uvidjela kolike su mogućnosti medija u popularizaciji psihološke edukacije, a bavi se temama iz psihologije koje se mogu primijeniti u svakodnevnom životu. Ako ste se pitali zašto se ljudi prema vama ponašaju drukčije nego što želite ili zašto se u nekim situacijama ponašate drukčije nego što biste željeli, priručnici kakve piše Ljubica Uvodić-Vranić daju odgovore. Nakon tri knjige u seriji, napisala je četvrtu, »Avanturu u medijima«, u kojoj su bilješke, zapisi i pripreme za razgovore u medijima, u novinama, na televiziji, na radiju i na javnim radionicama, uz obrađene svakodnevnne situacije i odnose u kojima treba izabrati kako reagirati.

BORIS BECK: »ALISA IZA SMRTI«, LEYKAM INTERNATIONAL

Boris Beck vratio se nakon dva desetljeća tematici Domovinskog rata. Njegova prva knjiga, zbirka priča »Metak u srcu Svetog Augustina« (2003.), bila je, kako je to napisala Jadranka Pintarić, prva koja je u nas odstupila od prevladavajućeg ratnog diskursa te je ponajprije tematizirala odnose žena i muškaraca, a zadobila je recepciju i izvan Hrvatske jer je bila objavljena i u Beogradu i, u prijevodu, u Sofiji. Kratki roman »Alisa iza smrti« usredotočen je ponovo na ljubavne odnose koji u ratnoj situaciji zadobivaju posebnu dramatičnost i sudbonosnost. Priča prati dva izviđača smještena na motrište uz front uz koje, s velikom dozom realizma, upoznajemo autentične okolnosti života na bojišnici, ali pomalo i mrežu odnosa među ljudima, kako braniteljima, tako i neprijateljima, čije isprepletene veze sežu u prošlost, te čiji dugotrajni i zatomljeni sukobi izbijaju u punoj snazi. No potraga za ljubavlju je u prvome planu: mladi vojnici nastoje prevladati odvojenost od djevojke u koju je zaljubljen, a stariji otkriti što se dogodilo sa ženom u koju je bio zaljubljen i koja je nestala u ratnome vohoru.

Više informacija o novim knjigama potražite na www.mvinfo.hr